

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องตลอดเวลา มนุษย์ได้คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ๆ เกี่ยวกับกระบวนการข่าวสารและข้อมูล ทั้งในด้านคอมพิวเตอร์และในด้านการสื่อสารคมนาคม ทำให้โลกดูแคบเล็กลง และมนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายขึ้น วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ส่งผลให้มนุษย์จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อก้าวให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

มนุษย์เราสามารถที่จะรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่ล้อมรอบตัวเราได้ ก็เพราะมนุษย์เรามีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้ที่เป็นไปทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์เริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การเรียนรู้บางอย่างไม่ยุ่งยากเพราะเป็นการเรียนรู้ที่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่บางอย่างเป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยหลักการและกฎเกณฑ์ แต่ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ประเภทไหนหรือเกิดขึ้นในรูปแบบใด การเรียนรู้นั้นๆ ก็เป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยแก้ปัญหาให้กับบุคคล ทั้งปัญหาด้านการทำงานและด้านบุคลิกภาพของเขาเอง^๑

กล่าวได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อม เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม มนุษย์ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพเท่านั้นจึงจะทำให้การปรับตัวและการจัดการเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งให้เกิดขึ้นในลักษณะสร้างสรรค์และก่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุด

มนุษย์จึงควรจะได้ตระหนักถึงการเรียนรู้อย่างถูกวิธี เพื่อนำวิธีการที่ถูกต้องมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเพื่อการคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งคุณและโทษได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์และสงบสุข

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในสังคมโลก ที่ได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ คนในสังคมไทยต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหมือนกับมนุษย์ส่วนอื่นๆ ปัญหาคือคนไทยยอมรับและชื่นชมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

^๑ รศ.ถวิล ธาราโกชน, และ ผศ.ศรัณย์ ดำริสุข, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๗.

ความรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร วัฒนธรรมวัตถุนิยม และบริโภคนิยม ตกเป็นทาสความอยาก (ตัณหา) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด มุ่งเอาเปรียบและแข่งขันกันโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมใดๆ ลุ่มหลงอำนาจและเงินตรา ก่อให้เกิดปัญหานานัปการตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาฆ่าตัวตาย ไม่เว้นแต่ละวัน คุณภาพชีวิตของประชาชนกลับถดถอย ความสงบสุขในสังคมลดลง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นถั่งและนับวันมีแต่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะคนในสังคมไทยห่างเหินการเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ขาดกระบวนการเรียนรู้ธรรมอย่างถูกต้อง ไม่เท่าทันสภาพความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปของโลก

สภาพดังกล่าวนี้ เราสามารถแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาต่างๆ ลงได้ โดยอาศัยการเรียนรู้ให้เท่าทันกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามสังคมไทยที่คนส่วนใหญ่ยอมรับนับถือคำสอนในพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต การเรียนรู้ตามนัยแห่งพระพุทธศาสนานั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการและกระบวนการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ ครบกระบวนการ มีองค์ประกอบ และมีขั้นตอนตามลำดับต่อเนื่อง ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า “มนุษย์ดำเนินชีวิตได้ด้วยการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เมื่อจะพัฒนาคนก็ต้องพัฒนา ๓ ด้าน คือ พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา”^๒

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาก็คือ การฝึกฝนตนเองตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา เป็นผู้ที่มีความรู้ดี รู้จริง รู้แจ้ง (วิชา) และเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี (จรณะ) ซึ่งความรู้ที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ลักษณะของความทุกข์ เหตุของความทุกข์ การดับทุกข์ และทางที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ (อริยสัจสี่) ส่วนความประพฤติดี ย่อมนำความเจริญไพบูรณ์มาสู่ผู้เรียนทั้งในแง่ของตนเอง และในแง่ของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ผู้ที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ย่อมมีอิสรภาพทั้งทางกายและทางจิตใจ ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสงบที่แท้^๓

กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเน้นการฝึกอบรมที่ตัวบุคคล เพื่อพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็นมนุษย์ ทั้งทางกาย จิต และปัญญา โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางการพัฒนา และมีกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างแท้จริง เนื่องจากมีความสมบูรณ์มีความสืบเนื่องเป็นเหตุผลแก่กันและกัน สามารถนำหลักไตรสิกขาไปบูรณาการใช่วิธีการอื่นๆ เช่น การเลี้ยงดูเด็กก็ต้องพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ ฝึกอบรมศีล ๕ เพื่อ

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาคนตามแนวธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๙), หน้า ๘-๙.

^๓ สุนน อมรวิวัฒน์, การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ : ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

ควบคุมกายและวาจา นำไปสู่การพูดดี ทำดี ดำรงชีวิตดี สมาธิฝึกให้เป็นคนมีจิตใจแน่วแน่ นำไปสู่จิตใจที่ตั้งมั่น ด้านปัญญาฝึกให้ใช้เหตุผลคิดวิเคราะห์ให้เห็นตามความเป็นจริง นำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่ดีและสมบูรณ์ในสังคมได้

ในสังคมไทย วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนมาตั้งแต่อดีต ซึ่งหน้าที่หลักของวัดในพระพุทธศาสนา คือ เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ และแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา มีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจและสติปัญญา สั่งสอนคนให้เป็นคนดี และช่วยให้บุคคลในสังคมมีการประพฤติปฏิบัติธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนาให้แผ่ออกไปในสังคมอย่างกว้างขวาง เพื่อความเป็นอยู่อย่างสงบร่มเย็นของคนในสังคม

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔ มาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๔ บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณีจากรัฐตามที่กฎหมายกำหนด โดยมาตรา ๑๕ ได้บัญญัติให้การจัดการศึกษามี ๓ รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาอัธยาศัย ด้านการศาสนาที่เกี่ยวข้องจะต้องสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาให้มีความรู้และจริยธรรมเริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาระดับพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ พัฒนาคนให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์ ให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตและสังคม “บูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของศาสนาที่มีต่อการศึกษาและการเรียนรู้ จึงได้จัดให้มีโครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา โดยได้สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเฉพาะกรณีวัดที่สมควรเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติภารกิจ ด้านการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนธรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนวัดและพระภิกษุ ที่มีวัตรปฏิบัติในทางสร้างสรรค์เยาวชนและประชาชนให้เป็นคนดีที่พึงประสงค์ของสังคม มีศักยภาพในการจัดการศึกษาอบรมเพิ่มขึ้น^๔

^๔ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๔, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๑๒๓ ก. (ลงวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔), หน้า ๑๑-๑๓.

^๕ ดร.ศิริพร แยมนิล, พระมหาประจวบ ธมฺมธโร, พระสุจินตนิท สุกโกโร, รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๔.

วัดปัญญาบันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เป็นวัดหนึ่งที่ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการดำเนินโครงการวิจัย เพื่อพัฒนาจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาให้เป็นวัดดีเด่นด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เมื่อปี ๒๕๔๗ จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^๖

วัดปัญญาบันทารามมีจุดมุ่งหมายในทางปฏิบัติที่ชัดเจน คือตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญ และเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมผู้เฝ้าในการศึกษาปฏิบัติและการเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนทั่วไป โดยจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระพรหมมงคลจารย์ (ปัญญา นันทภิกขุ)^๗ ที่ท่านกล่าวว่า ต้องการให้สถานที่นี้เป็นที่สำหรับ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบร้อยตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจวัตถุนิยมมากเกินไป” และปรัชญาการจัดการศึกษาของวัด คือ “การสร้างความดี เพื่อควบคุมคนเก่ง” และ “ทุกคนพัฒนาได้ถ้าให้โอกาส” หลักสูตรของโครงการจัดการเรียนรู้ของวัดปัญญาบันทารามจึงมุ่งเน้นการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นหลัก เพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากความโดดเด่นในการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดปัญญาบันทาราม โดยการนำของพระปัญญาบันทามุนี (ส.ณ. สุภโร) และเป็นวัดที่ได้ดำเนินการสืบสานปณิธานตามเจตนารมณ์ของท่านพุทธทาสภิกขุและท่านปัญญาบันทภิกขุ ด้วยการฝึกอบรมหลักธรรมและแนวคิดการเผยแผ่ธรรม โดยมีหลักไตรสิกขาเป็นหลักการใหญ่เพื่อการพัฒนาพุทธบริษัท คือ ให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงวัฒนธรรมศาสนาที่ถูกต้อง ทำกิจกรรมทางศาสนาที่เหมาะสม และเข้าถึงศีลธรรมอันดีงามในการดำเนินชีวิต ตามหลักปฏิบัติ คือ “หลัก ๕ ดีเพื่อชีวิต และหลัก ๕ ดีเพื่อสังคม”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดปัญญาบันทาราม และผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดปัญญาบันทาราม เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแบบอย่างในการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลในสังคม

^๖ สอวตลักษณ์ จงคล้ายกลาง, วัดปัญญาบันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี การเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ข.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ค.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของ
วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของ
วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

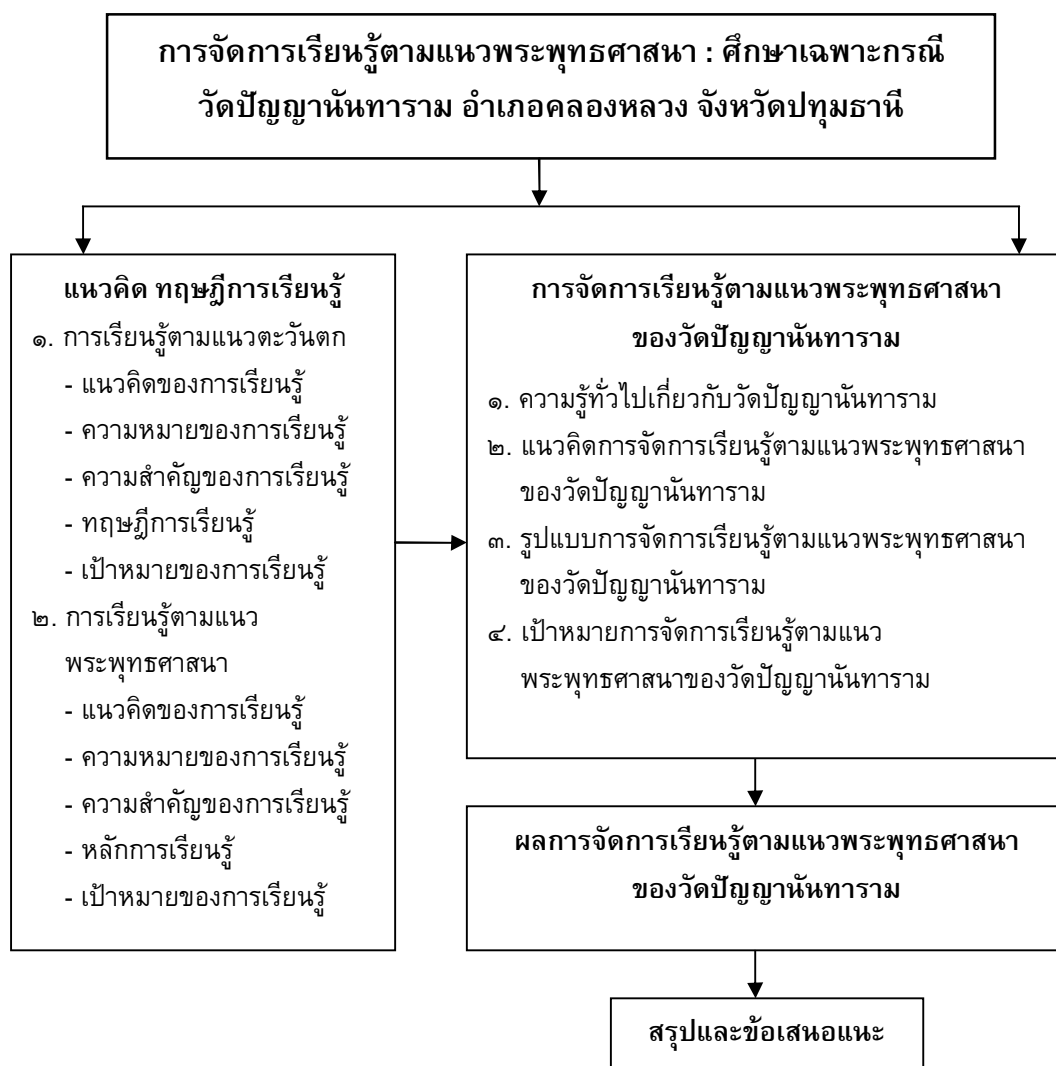
การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการ
สัมภาษณ์ (Interview) โดยผู้วิจัยได้วางขอบเขตการศึกษาวีจยออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑.๓.๑ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ โดยศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกา และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำราวิชาการ วารสาร บทความ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

๑.๓.๒ ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดปัญญานันทาราม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาหนังสือการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม
และการเผยแพร่ศาสนธรรมของวัดปัญญานันทาราม และงานนิพนธ์อื่นๆ

๑.๓.๓ ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของวัดปัญญานันทาราม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการ
สัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ผู้บริหารของวัดปัญญานันทาราม จำนวน ๓ รูป และสามเณรที่บวช
เรียนในโครงการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ โรงเรียนพระราหุล ๗ รูป และกลุ่มบุคคลผู้
ที่มีส่วนเข้ามาฝึกอบรมในวัดจำนวน ๗ คน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูล
ที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการตั้งฐานของการวิจัยได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง การศึกษาหรือการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดสติปัญญอันสามารถนำไปสู่กระบวนการพัฒนาตนด้วยความเห็นที่ถูกต้องและดีงาม

๑.๕.๒ การจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง ระบบการศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ไตรสิกขา

๑.๕.๓ วัดปัญญานันทาราม หมายถึง วัดในพระพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับพุทธศาสนิกชนอย่างเข้มแข็ง เป็นวัดที่มีรูปแบบการฝึกอบรมและการเผยแผ่ที่หลากหลายรูปแบบ โดยอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการฝึกอบรมพุทธศาสนิกชนให้สามารถดำเนินชีวิตตามได้ถูกต้องและดีงาม

๑.๕.๔ ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง ความสำเร็จที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาตามรูปแบบของวัดปัญญานันทาราม ทั้งในด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^๘ กล่าวว่า “การเรียนรู้” เป็นการสร้างเสถียรภาพให้กับชีวิต เพราะการเรียนรู้จะช่วยให้เกิดการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ช่วยให้สามารถใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญาอันเป็นเหตุให้เกิดการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ สำหรับอนาคตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่ชีวิตที่ประสบความสำเร็จของปัจเจกบุคคล และนำไปสู่ความอยู่รอดอย่างสร้างสรรค์ของมนุษยชาติในที่สุด

๑.๖.๒ คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑^๙ กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้หรือการศึกษา สรุปได้ว่า การศึกษามีภาระหน้าที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การศึกษาจะต้องถ่ายทอดความรู้ที่เพิ่มขึ้นและวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา รวมทั้ง

^๘ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, เรียนให้รู้: ใช้ข้อมูลอย่างผู้ชนะ, (กรุงเทพมหานคร : ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^๙ คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย ฌาคส์ เดอลลอร์ส, อินัม อัล มุฟติ, อีซาโอะ อามาอิ, โรแบร์โต คาร์เนโร, เฟ ชุง, โปรนิสลอร์วี่ กิริเม็ก, วิลเลียม กอร์แฮม, อเล็กซานดรา คอร์เนาเซอ์, ไมเคิล แมนลีย์, มาร์เวลา ปาดรอน เกาโร, มาร์ที-อังเจลิค ซาวาเน่, การ์รัน ซิงค์, โรดอลโฟ สตาเฟนเนเกน, มยง วอน ซูร์, โจว หนานโจว, รายงานเสนอต่อยูเนสโก เรื่อง การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในดิน (ฉบับภาษาไทย), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

ปรับวิธีดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยแห่งความเฝ้ารู้ เพื่อให้การถ่ายทอดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและกว้างขวาง เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต ในขณะเดียวกันการศึกษาจะต้องแสวงหาและกำหนดหลักการต่าง ๆ อีกด้วย หากจะดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ เราจะต้องจัดการศึกษาโดยอาศัยวิธีเรียนรู้ใน ๔ แบบ ซึ่งจะดำเนินไปตลอดชีวิต มองในอีกแง่หนึ่ง วิธีเรียนรู้ดังกล่าวก็คือเสาหลักแห่งองค์ความรู้มี ๔ ประการ ได้แก่ ๑) การเรียนเพื่อรู้ หมายถึง การฝึกฝนให้รู้วิธีที่จะเข้าใจ ๒) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เพื่อที่จะได้สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมเราอยู่ ๓) การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน โดยมีส่วนร่วมและร่วมมือกับผู้อื่นในกิจการทั้งปวงของมวลมนุษย์ และ ๔) การเรียนรู้เพื่อชีวิต และทิศทางของการศึกษาควรจะมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้ทุกคนค้นหา ขุดค้น และเสริมเติมศักยภาพในเชิงสร้างสรรค์ของตน เพื่อแสดงให้เห็นชุมทรัพย์อันล้ำค่าที่ซ่อนแฝงอยู่ในมนุษย์ทุกผู้ทุกนาม ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนามนุษย์แต่ละคนให้เป็นบุคคลที่เพียบพร้อมและเป็นการเรียนรู้เพื่อชีวิตนั่นเอง

๑.๖.๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๑} กล่าวถึงการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญเป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต และทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการศึกษา หลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาที่นำมาเป็นหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เรียกว่ามรรคมีองค์ ๘ ประการ จัดเป็นประเภทได้ ๓ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่า “ไตรสิกขา” คำว่า สิกขา นั้นแปลว่าศึกษา สิกฺขา เป็นบาลี เป็นคำๆ เดียวกัน ฉะนั้นหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา จึงเรียกชื่ออย่างหนึ่งว่าการศึกษา ดังนั้นการศึกษานี้มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งก็คือการประมวลองค์ประกอบของมรรคมีองค์ ๘ เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิต หรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ก็เป็นอันเดียวกับการศึกษา พูดง่ายๆ ว่าชีวิตที่ดีงาม คือ ชีวิตแห่งการศึกษา

๑.๖.๔ พุทธทาสภิกขุ^{๑๒} ได้กล่าวถึงการศึกษาว่า เรามีการศึกษาหลายอย่างแต่ก็มีปัญหามากมาย เพราะมีแต่การศึกษาที่จัดให้คนฉลาด แต่ไม่ควบคุมความฉลาด เป็นยุคเสรีภาพในการที่จะใช้ความฉลาดเพื่อประโยชน์ของตัว การศึกษาเช่นนี้จึงไม่เป็นอิสระ เพราะไม่สามารถสร้างบุตรที่ดีและศิษย์ที่ดี ไม่สามารถทำคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตรงกันข้ามกลับเป็นต้นเหตุของการสร้างความเห็นแก่ตัว มุ่งหาวัตถุนิยม เป็นระบบการศึกษาหมาหวาด้วนคือเรียนแต่

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ฐีหลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบรรลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๕๔-๕๗.

^{๑๒} พุทธทาสภิกขุ, ธรรมสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร : การประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๙), หน้า ๔๘-๔๙.

หนังสือกับเรียนอาชีพ ไม่มีการเรียนเรื่องจิตวิญญาณ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาของสังคมและประเทศชาติ ตัวอย่าง เช่น ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาอาชญากร ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

๑.๖.๕ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๒} ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน เมื่อปัญญามา อวิชชาก็หายไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้นมาเพื่อขับไล่ความมืดไปฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงเปรียบปัญญาเหมือนแสงสว่างว่า “นตฺถิ ปญฺญาสมมา อาภา ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยปัญญา”^{๑๓} แสงสว่างคือปัญญาขับไล่ความมืดคืออวิชชา และภารกิจของการศึกษาคือการสร้างปัญญาหรือวิชาซึ่งหมายถึงความรู้สถานะแท้จริงของสรรพสิ่ง คือไม่ว่าจะเรียนเรื่องอะไรก็ตาม ต้องรู้จริงให้ถึงแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น ความรู้อย่างนี้ท่านเรียกว่า ยถาภูตญาณทัศนะ คือความรู้เห็นตามความเป็นจริง ดังนั้น การแสวงหาปัญญาจึงมุ่งเน้นที่ความรู้เห็นตามความเป็นจริง และนี่คือภารกิจสำคัญของการศึกษา

๑.๖.๖ สนิท ศรีสำแดง^{๑๔} กล่าวถึงการเรียนรู้เชิงพุทธ สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีจุดหมายระยะยาวในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้แต่ประโยชน์ในปัจจุบันซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันเอารอดเอาเปรียบกัน มุ่งแสวงหาแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไร้hiriโอตตปปะหาวิธิต่างเอาเปรียบผู้อื่นโดยเรียกวิธีการเหล่านี้ว่ากลยุทธ์ แต่การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนานั้น หากเรียนรู้แล้ว “ละชั่วทำดี” ยังไม่ได้ จะไม่เรียกผู้เรียนนั้นว่า “เป็นผู้มีการศึกษา”

๑.๖.๗ สุภาส เครือเนตร^{๑๕} กล่าวถึงการนำหลักไตรสิกขามาสานกับหลักการศึกษา สรุปได้ว่า การนำหลักการศึกษาแบบ “ไตรสิกขา” ของศาสนา มา “ผสมผสาน” ให้กลมกลืนเป็นกระบวนการเดียวกันกับระบบการศึกษา จะสามารถพัฒนาบุคคลได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจ การปลูกฝังวินัยคุณธรรมแก่บุคคลให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น ด้วยแนวความคิดและคำสอนของทุกศาสนาเป็นหลัก “ปรัชญาชีวิต” ที่ใช้เป็น “หลักการของชีวิต” ได้ดียิ่ง เพราะได้วางกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติ (กฎศีลธรรม) ไว้อย่างละเอียด ให้บุคคลได้ดำเนินชีวิตตามด้วยความราบรื่น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีสันติสุขด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อชีวิตตน สังคม และประเทศชาติ

^{๑๒} พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ขอบฟ้าแห่งความรู้*, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^{๑๓} ส.ส. ๑๕/๒๙/๕๔๑.

^{๑๔} สนิท ศรีสำแดง, *พระพุทธศาสนากับการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๔๓-๔๗.

^{๑๕} สุภาส เครือเนตร, *ปฏิรูปการศึกษามหาวิทยาลัย*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๙๓-๙๗.

๑.๖.๘ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๖} ได้กล่าว ยกย่องถึงวัดปัญญาบันทารามเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนาว่า วัดปัญญาบันทาราม เป็นวัดตัวอย่างที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างวัดเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมแก่พุทธบริษัทที่ชัดเจนโดยการ “สร้างพระ สร้างคน สร้างเยาวชนของชาติ สร้างศาสนทายาทให้มีชีวิตอยู่ในโลกอย่างถูกต้อง ให้มีชีวิตเรียบง่ายตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจของวัตถุมากเกินไป” แนวทางการจัดการศึกษาและวิธีการจัดการเรียนรู้ของวัดด้วยการฝึกในทุกกิจกรรม จึงจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีงามก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น

๑.๖.๙ คณะผู้วิจัยโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร การวิจัยเชิงคุณภาพ รุ่นที่ ๑^{๑๗} ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารและการดำเนินงานอบรมศีลธรรมและจริยธรรม ค่ายพุทธบุตร ของวัดปัญญาบันทาราม ต.คลองหก อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี” ซึ่งเป็นรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า มียุทธวิธีในการบริหารและดำเนินงานเกี่ยวกับค่ายพุทธบุตรด้วยการให้ทุกคนมีส่วนร่วม คือ เจ้าอาวาสจะมอบหมายงานให้แก่พระภิกษุและสามเณร ภายในวัดร่วมรับผิดชอบในแต่ละส่วนโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาในระยะสั้นๆ คือ ๓ วัน ๒ คืน การบริหารและการดำเนินงานมีปัญหาคือการขาดแคลนพระวิทยากรที่มีความสามารถสูง ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจากการที่ไม่มีการจัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสมแก่พระวิทยากร ปัญหานี้อาจนำไปสู่การขาดแคลนพระวิทยากรอย่างถาวรของวัดในอนาคต และจากการศึกษาด้านชีวประวัติของเจ้าอาวาสพบว่า เจ้าอาวาสเป็นพระภิกษุที่มีอุดมการณ์สูงด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและมีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ซึ่งเป็นผลดีต่อการจัดอบรมค่ายพุทธบุตรให้ประสบความสำเร็จเรื่อยมาตราบจนปัจจุบัน

^{๑๖} สอดคล้องกับ จงคล้ายกลาง, วัดปัญญาบันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี การเผยแผ่ศาสนาธรรมดีเด่น, หน้า ง-ช.

^{๑๗} คณะผู้วิจัยโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร การวิจัยเชิงคุณภาพ รุ่นที่ ๑ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (สุเทพ), พระครูพิศิษฐ์ธรรมนิเทศ (จารุวัฒน์ จันทะพรหม), พระมหาอุบล สัจจญาณโณ (มุขอาษา), พระครูอดุลสารนิเทศ, พระมหาวิพัฒนา สุรจิตโต (ขันทะชา), พระมหาบุญณสมบัติ ปภาภโร (บุญเรือง), พระมหาวิโรจน์ คุตตวิโร (ธาระพุฒ), รายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ การบริหารและการดำเนินงานอบรมศีลธรรมและจริยธรรมค่ายพุทธบุตร ของวัดปัญญาบันทาราม ต.คลองหก อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

๑.๖.๑๐ ธิติพันธ์ บุญปก^{๑๔} ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธวิธี : ศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร ของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยการประเมินโครงการ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาการฝึกอบรมในด้าน ๕ ดีเพื่อสังคมพบว่า มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาด้านเพื่อนที่ดีของเพื่อน มากที่สุดถึงร้อยละ ๖๖.๔ รองลงมา อยู่ระดับปานกลางร้อยละ ๗๑ เป็นด้านลูกที่ดีของพ่อแม่ ร้อยละ ๓๙.๑ เป็นด้านศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ร้อยละ ๕๓.๕ เป็นด้านเยาวชนที่ดีของชาติ อยู่ระดับน้อยสุด ร้อยละ ๕๓.๒ เป็นด้านศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน พบว่า ด้านเยาวชนที่ดีของชาติ และด้านศาสนิกชนที่ดีของศาสนาที่แตกต่างกัน มีการผลต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมไปในชีวิต ประจำวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และ .๐๕ การทำหน้าที่เป็นธรรมทายาทเผยแผ่ธรรมต่อผู้อื่น พบว่า ด้านเพื่อนที่ดีของเพื่อน ด้านเยาวชนที่ดีของชาติ และด้านศาสนิกชนที่ดีของศาสนาที่แตกต่างกัน มีการผลต่อการทำหน้าที่เป็นธรรมทายาทเผยแผ่ธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ และ .๐๕ และนักเรียนนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาและสถาบันการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันและการทำหน้าที่เป็นธรรมทายาทเผยแผ่ธรรมต่อผู้อื่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑

๑.๖.๑๑ พระอาทิตย์ ยานันท์^{๑๕} ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอุบาสกอุบาสิกาตามแนวพุทธวิธี : ศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการเพิ่มโอกาสเนกขัมมบาริของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงประเมิน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ามามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศีลมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องปัญญาและสมาธิตามลำดับ การทดสอบสมมติฐาน ความรู้ความเข้าใจในไตรสิกขาที่แตกต่างกัน ไม่มีผลกระทบต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน และการทำหน้าที่เป็นธรรมทายาทเผยแผ่ธรรมเพื่อสืบพระศาสนา ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้บวชเนกขัมมบาริที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๓ และเมื่อดูข้อมูลส่วนบุคคล

^{๑๔} ธิติพันธ์ บุญปก, การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธวิธี : ศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการฝึกอบรมคุณธรรม ค่ายพุทธบุตร ของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

^{๑๕} พระอาทิตย์ ยานันท์, การพัฒนาอุบาสกอุบาสิกาตามแนวพุทธวิธี : ศึกษาผลสัมฤทธิ์โครงการเพิ่มโอกาสบวชเนกขัมมบาริของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร), ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

ทั้ง ๓ คือ เพศ การศึกษา และสถานภาพ ก็พบว่า เพศ การศึกษา และสถานภาพที่แตกต่างกัน มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเหมือนกัน ที่ .๐๑ ผู้บวชเนกขัมมบารมีที่มีการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการทำหน้าที่เป็นธรรมทายาทเผยแผ่ธรรมเพื่อสืบพระศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการกล่าวถึงการเรียนรู้หรือ การศึกษานั้น มีภาระหน้าที่สำคัญ ๒ ประการ คือ การศึกษาจะต้องถ่ายทอดความรู้ที่เพิ่มขึ้น และวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งปรับวิธีดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุคสมัยแห่งความใฝ่รู้ เพื่อให้การถ่ายทอดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและกว้างขวาง ในขณะที่เดียวกันการศึกษาจะต้องแสวงหาและกำหนดหลักการต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาให้มีความรู้ และจริยธรรมควบคู่กัน ในการเรียนรู้ตามนัยแห่งพระพุทธศาสนานั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการและกระบวนการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ ด้วยการฝึกฝนตนเองตามหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรียกว่า ไตรสิกขา และหากว่าสามารถนำหลักการศึกษาระบบไตรสิกขาของ ศาสนาพุทธมาบูรณาการให้กลมกลืนเป็นกระบวนการเดียวกันกับระบบการศึกษาก็จะสามารถพัฒนา บุคคลได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และการปลูกฝังวินัยคุณธรรมแก่ บุคคลให้เป็นคนดีมีปัญญา มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า จาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมา เป็นการกล่าวถึงการปฏิบัติการกิจที่จะต้องมืองค์กร ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญกับบทบาทของศาสนาที่มีต่อการศึกษาและการเรียนรู้ ซึ่งวัดปัญญานันทารามถือได้ว่าสมควรเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติการกิจด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนว พระพุทธศาสนาเพื่อการฝึกอบรมพุทธศาสนิกชนให้สามารถดำเนินชีวิตได้ถูกต้องและดีงาม

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ประกอบการ สัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้วางแนวทางและลำดับขั้นตอนการศึกษาไว้ อย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑.๗.๑ การวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยกำหนดกฎเกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร ดังนี้

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถาและฎีกา

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำราวิชาการ วารสาร บทความ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

๑.๗.๒ การสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัย ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้บริหารวัดปัญญานันทาราม จำนวน ๓ รูป สามเณรที่บวชเรียนในโครงการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ โรงเรียนพระราหุล จำนวน ๗ รูป และกลุ่มบุคคลผู้ที่มีส่วนเข้ามา ฝึกอบรมในวัดจำนวน ๗ คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ก. พระภิกษุสงฆ์ผู้บริหารวัดปัญญานันทาราม จำนวน ๓ รูป ได้แก่

๑. พระปัญญานันทมุนี (ส.ณ. สุภโร)
ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดปัญญานันทาราม
๒. พระมหาสมพงษ์ กนฺตธมฺโม
ตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายการศึกษา
๓. พระมหาเฉลิม ปิยทสฺสี
ตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสฝ่ายเผยแผ่

ข. สามเณรที่บวชเรียนโครงการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
โรงเรียนพระราหุล จำนวน ๗ รูป ได้แก่

๑. สามเณรพิทยาธร เตียวกี
๒. สามเณรญาณกร นรินทร์นอก
๓. สามเณรอนุวัตร กรมลคร
๔. สามเณรนครินทร์ ศรีสวัสดิ์
๕. สามเณรณรพนธ์ กลิ่นนิ่มนวล
๖. สามเณรปิยะชาติ สวไชยศรี
๗. สามเณรไพรินทร์ สายัณห์

ค. กลุ่มบุคคลทั่วไปที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการจัดการเรียนรู้และ
เผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดปัญญานันทาราม จำนวน ๗ คน ได้แก่

๑. นายกิตติศักดิ์ชัย แนมจันทร์
๒. นางสาวมณีรัตน์ แดงดี
๓. นางเหมือนฝัน เมธสุวรรณ
๔. นางจิรดา ไมลโพธิ์
๕. นางสาวขวัญฤทัยสร พรพรหมยงสุข
๖. นางอมรรัตน์ กิตติสุนทร
๗. นางอัชชญา วุฑฒิรักษ์

๑.๗.๓ รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอผลการวิจัยเป็นรูปเล่ม

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้

๑.๘.๒ ทำให้ทราบกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของ
วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

๑.๘.๓ ทำให้ทราบผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาของ
วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี